

Podivná revoluce

Dlouhá cesta Američanů
k nezávislosti (1763–1783)

Svatava Raková

TRITON

TRITON

Dějiny do kapsy

Svatava Raková

**PODIVNÁ REVOLUCE:
Dlouhá cesta Američanů k nezávislosti
(1763–1783)**

Svatava Raková

PODIVNÁ REVOLUCE:

Dlouhá cesta Američanů k nezávislosti (1763–1783)

Tato kniha ani žádná její část nesmí být kopírována, rozmnožována ani jinak šířena bez písemného souhlasu vydavatele.

autorka:

prof. PhDr. Svatava Raková, CSc.

recenzoval:

prof. PhDr. Josef Opatrný, CSc.

© Svatava Raková, 2005

© TRITON, 2005

cover © Eva Bystrianská, 2005

Vydalo Nakladatelství TRITON, s.r.o.

Vykáňská 5, 100 00 Praha 10,

www.triton-books.cz

ISBN 80-7254-575-2

Obsah

1	Drahé vítězství	9
2	Na cestě k roztržce	42
3	Z rebelů revolucionáři	86
4	Zákon revoluční setrvačnosti	130
5	Legitimní revoluce	169
6	Revoluce bez teroru	208
7	Doslov o míru	260
8	Americká revoluce očima historiků	265
	Bibliografické údaje	277

1

Drahé vítězství

Historikové všech přesvědčení a sympatií se stejně jako běžní absolventi školního dějepisu shodnou na tom, že americká revoluce patří k těm několika signálním událostem, které podstatným způsobem ovlivnily běh moderních dějin. Na sklonku 18. století vzniklo na druhém břehu Atlantiku mocenské centrum nezávislé na evropských diplomatických kombinacích a aliancích, aby v budoucnu rozhodným způsobem vstoupilo do světové politiky. Navíc se nový stát jako první programově přihlásil k teorii přirozených práv, občanskému principu a republikánské vládě, čímž radikálně zasáhl do společenského diskursu západní civilizace. Úspěšných historických zvratů, jimiž nastolený nový řád prokáže životaschopnost a připraví půdu celospolečenskému rozvoji, není mnoho. Již proto se jaksi automaticky pokládají za příspěvky k obecnému pokroku a málokdo pochybuje o jejich místě v dějinách, tím méně o tom, že nápravy poměrů mohlo být dosaženo nejinak než právě revoluční cestou.

Taková samozřejmost a pocit historické nevyhnutelnosti mohou ovšem vést ke zpětnému pohledu, při němž historik vybírá pouze fakta a souvislosti ukazující naznačeným směrem a svědčící ve prospěch nám již známého výsledku. Nemíníme v nejmenším zabíhat do módních virtuálních spekulací a výčtů neuskutečněných možností, na druhé straně bychom se tímto přístupem zbavili mnoha zajímavých témat a také otázek a úvah o cestách, kterými postupují k nám neznámému cíli tzv. velké

dějiny politiky, válek a revolucí: je v nich neméně nahořilostí, nepoznaných vlivů a podzemních iracionálních proudů nežli v „malých“, zdánlivě beztvarych dějinách společenských, rasových, etnických a genderových interakcí. Při bližším pohledu na vzájemné vztahy londýnské metropole a třinácti zámořských osad nejen v zakladatelských počátcích, kdy byly obě strany spojeny pupeční šňůrou politického prostředí, zavedených institucí, obchodních zájmů i kulturních návyků, ale přímo v době vrcholících vzájemných výčitek, podezírání a averzí se totiž nezdá být žádný důvod natolik pádný, aby ospravedlnil na první pohled nevýhodný a bezesporu riskantní krok rozhodného přerušení všech vazeb, pro který se nakonec rozhodli američtí kolonisté – nejen zasloužilí a takřka profesionální vlastenečtí předáci, ale též valná většina obyčejných lidí.

Podobné, snad ještě větší pochybnosti vzbuzuje vytvoření americké Unie, jednoho společného, co do územní rozlohy vpravdě gigantického státu. Je totiž zřejmé, že nejsilnějším poutem mezi značně různorodými a často navzájem nevražícími koloniemi bylo nejprve společné poddanství anglickému králi a posléze nepřátelství vůči londýnským ministrům a parlamentu. Po vítězství nad Velkou Británií v revoluční válce neexistoval na severoamerické pevnině žádný vážný soupeř, jehož přítomnost by vyžadovala obranné politické spojenectví třinácti osad. Pro pěstování a rozvíjení uctívaných republikánských zásad se podle tehdy obecně uznávané teorie filozofa Charlese Montesquieua rozlehlý státní útvar dokonce vůbec nehodil a ani o společných obchodních a hospodářských zájmech nemohla být řeč. I kdyby

se bývalé kolonie rozdělily do dvou či tří konfederací s podobnými zeměpisnými podmínkami, převažujícím způsobem obživy obyvatel, sociální skladbou a politickou kulturou, včetně aktuálního postoje k otroctví, nebyly by vymoženosti revoluce nijak ohroženy zevnitř ani zvenčí – tím spíše, že političtí vizionáři od počátku počítali s posunováním hranic: přes Appalačské pohoří do Ohijské pánve a dál na Západ. Již v debatě o přijetí federální ústavy v roce 1787 vyjadřovali představitelé různých regionů opakovaně znepokojení nikoli snad z toho, že se jejich představy o budoucím vývoji Unie liší v jednotlivostech, ale z toho, že si přímo protiřečí, nebo se dokonce vylučují. Tyto obavy nebyly nikterak liché či přehnané. Jestliže ve dvacátém století a zejména v jeho dvou světových válkách měla euroatlantická civilizace z existence spojené a mocné demokratické Ameriky jednoznačný prospěch, ve století předcházejícím tatáž jednota z mnohosti – *e pluribus unum* – přivedla Unii k sebezničujícímu domácímu konfliktu.

Vztah kolonistů vůči koruně, zástupcům krále v guvernérských úřadech a vzdáleným lordům „vlastníkům“ zdaleka nebyl vždy ideální. Různice propukaly nejméně od poloviny 17. století. Jen vzácně na sebe braly podobu politických kontroverzí – v tomto ohledu bývali kolonisté loajálními poddanými. K výjimkám z pravidla poskytla dostatek příležitosti pouze bouřlivá léta politických zvratů a občanské války v Anglii v letech 1641–1660. Dramatické události v metropoli však v představitelích provinciální reprezentace nevyvolaly žádné sklony ke koloniální solidaritě, snahu zaujmout společný postoj nebo svá stanoviska alespoň koordino-

vat, spíše naopak. Odlišné představy o vládě a církvi, které dělily anglickou společnost, působily rozkol i v zámoří. Zatímco virginští kavaleri i v době diktátu parlamentu zůstávali co nejdéle věrni Karlovi I. a dynastii, puritánská Nová Anglie sympatizovala s cromwellovskou revolucí svatých a po roce 1660 se nikoli bezdůvodně obávala pomsty navrátivších se Stuartovských králů.

Jinak tomu však bylo v záležitostech obchodu a podnikání. Předmětem nespokojenosti a stížností z obou stran se stala zejména série ochranných plavebních zákonů, přijatých londýnským parlamentem mezi léty 1651–1696. Tyto postupné kroky, směřující ke kontrole a posléze monopolizaci veškerého obchodu uvnitř rodičího se impéria, ovšem loďařům a podnikatelům z Bostonu, Newportu a dalších živých amerických přístavů v konečném důsledku více prospívaly, než škodily. Koloniální export, který přinášel největší zisky (např. tabák, surový cukr, kožešiny nebo později indigo), a také rostoucí nabídka lodních služeb byly na trzích impéria chráněny před kontinentální, zejména holandskou, ale i domácí konkurencí – v Anglii například královské jízdní hlídky nemilosrdně ničily políčka s tabákem, kterému se na ostrovní půdě v teplém klimatu 17. století vcelku dařilo. Poptávku po zboží, které bylo možno dostat jinde levněji, než jak to vymezoval londýnský cenový diktát, zase uspokojovalo čile provozované podloudnictví a také – zvláště v případě jižních přístavů Charlestonu a později Savannah – kvetoucí obchod s piráty, což obojí představovalo pro podnikavé kolonisty velmi výnosné a jen málo rizikové zdroje zisku.

Právě boj s podloudnictvím a trvání na plavebních zákonech poskytovaly nejčastější záminky pro americké stesky na imperiální obchodní strategii. Od počátku 18. století se liknavě pracující Obchodní úřad, nově (1696) zřízený metropolní správní orgán nad koloniemi, občas rozhodl manifestovat zpřísnění dohledu nad dodržováním plavebních restrikcí a vyslal do zámoří hrstku celníků. Jejich počet se v roce 1710 v důsledku reorganizace celní služby zvýšil, ale i poté střežilo koloniální pobřežní vody od Nového Foundlandu až po Bahamy pouhých 42 pověřených úředníků. I tyto střídme zásahy metropole byly domácími nelibě trpěny jako cizorodé prvky v jinak dokonale samosprávných systémech jednotlivých osad, podobně jako činnost dvanácti nepřilíš výkonných soudů admirality působících mimo koloniální jurisdikci, které zákon z roku 1696 pro stíhání pašeráků ustanovil. V praxi však byly nástroje britské kontroly natolik tupé, že podnikaví obchodníci z přístavních měst ani v nejmenším nepovažovali imperiální obchodní a plavební zákonodárství za důvod k vážnému rozkolu s Londýnem.

Daleko více než výběrčí cel americkým Britům vadi-ly – historiky revoluce často opomíjené – aktivity jiné instituce, než byly parlamentní výbory či králova Tajná rada. Byla jí anglikánská církev, která od počátku 18. století začala zaměřovat svou pozornost stále více na poměry v zámoří. Kolonie ovšem od počátku poskytovaly útočiště nejružnějším nonkonformním sektám a denominacím a byly obecně vnímány jako prostor, kde i odlišně smýšlející lidé mohou žít v souladu se svým svědomím, nebo dokonce uskutečňovat disentní spole-

čensko-náboženské představy; anglikánská církev si tradičně udržovala dominantní postavení pouze ve Virginii a na ostrovech Britské Západní Indie. Prostřednictvím misijní Společnosti pro šíření evangelia, potvrzené královskou listinou v roce 1701, a za finančních subvencí metropole zřizovali anglikáni v dotud nábožensky nepoddajných oblastech kostely, farnosti a školy a spíše než obracení indiánů a křest černošských otroků je lákalo zřít v Americe anglikánský biskupský stolec.

Plíživý pokus ovládnout po vzoru metropole domácí náboženské prostředí pobouřil stejnou měrou jak kongregacionalisty (puritány), kvakery a presbyteriány, kteří si ve „svých“ koloniích (Massachusetts, Pensylvánie, New Jersey) vydobyli a udržovali přednostní postavení a různé výhody, tak obyvatelstvo liberálních osad s četným věroučným zastoupením, k nimž patřily obě Karolíny, New York a později Georgie. Obavy z anglikánského biskupství a hluboká nedůvěra vůči tzv. státní církvi sice poněkud ustoupily po příchodu nábožensky vlašných hannoverských panovníků na svatojakubský trůn v roce 1714, po celou dobu britské vlády však z veřejného povědomí nikdy zcela nevymizely a v okamžicích napětí rozšiřovaly rejstřík amerických výtek vůči Londýnu. Ostražitost vůči „anglikánským rejdům“ ostatně neustávala ani v dobách společného ohrožení, které nijak neomezovalo akceschopnost koloniální samosprávy. V roce 1758, uprostřed rozhodujícího válečného konfliktu s Francií, nechala pensylvánská sněmovna vsadit do vězení anglikánského duchovního Williama Smithe, který v místním filadelfském tisku opakovaně ostouzel kvakerskou politickou frakci.

Přání anglických výrobců omezit domácí americkou produkci, aby tak byl zachován trh pro expandující ostrovní manufaktury, bývá zhusta uváděno jako jeden z latentních kořenů britsko-amerického konfliktu. Skutečnost však není zdaleka jednoznačná a takto vyložené souvislosti vycházejí z předpokladu průmyslového soupeření, charakteristického pro 19. století. Parlament si ce občas vývoz některého zboží z kolonií zakázal, avšak bez zvláštního dopadu na místní ekonomiku. Hned první zákon (1699) týkající se vlněné příze a tkanin, který měl ochránit tradiční zdroj anglického bohatství, mířil vedle – chov ovcí se v zámoří nijak nerozšířil a nadto se kolonisté s hrubými, doma tkanými *homespuny* ani nepokoušeli na londýnský trh proniknout. Citlivěji zapůsobilo omezení týkající se kožešinových klobouků (1732), vysoce módních a stále žádaných doplňků, jejichž spotřeba stoupla v Anglii mezi léty 1700–1740 téměř desetkrát. Parlament zakázal jejich vývoz nejen do „zahraníčí“, ale i do sousedních kolonií a výrobu různě ztěžoval. Klobouky například nesměli vyrábět černoši, v Americe se však jejich šitím živilo i velmi mnoho bělochů. Hlavní exportní položky – samotných kožešin – se zákaz nijak nedotkl a na stálé poptávce metropole po hebkém zboží bohatli obchodníci od New Hampshire po New York.

Při nepřítomnosti britských úředníků a dozorců však fakticky nebylo možno žádný z restriktivních zákonů vymáhat; naskytla-li se kolonistům vzácně příležitost k výnosné výrobě pro trh, byly veškeré zákazy ignorovány. To byl případ železářství, které se od počátku 18. století slibně rozvíjelo díky hojnému výskytu rudy. První podniky, které produkovaly železo mezi léty 1714–1740,

spustil ve Virgínii sám guvernér Alexander Spotswood s technickou pomocí švýcarských odborníků, přičemž fyzické práce vykonávali černí otroci společně s bílými námezdními dělníky. K opravdovému rozmachu tohoto odvětví však nejvíce přispěla Pensylvánie s početnou německou populací (40 %), mezi níž bylo možno nalézt znalce potřebné technologie. Na počátku 70. let 18. století existovalo v Pensylvánii přes osmdesát tavicích pecí, další byly postaveny v Marylandu, Delaware, Connecticutu a v New Jersey, takže jejich celkový počet zřejmě překonal i kapacitu mateřského ostrova.

Angličané s touto novou konkurencí zacházeli obezřetně. Železo potřebovali, jejich vlastní zásoby se považlivě tenčily a koloniální zdroje mohly nahradit cizí, především švédský import. Kompromisní tzv. železný zákon z roku 1750 prospěl především koloniálním podnikatelům: odstranění cel usnadnilo americkému surovému železu cestu na anglický trh, zatímco zákaz jeho zpracování na domácí půdě si nikdo nevyšímal. V cestě rozvoje amerických manufaktur nestála rozhodnutí londýnského parlamentu, nýbrž akutní nedostatek kapitálu, technologická zaostalost, nízká kvalita domácího zboží, které neobstálo v mezinárodní konkurenci, a v neposlední řadě i neochota koloniálních podnikatelů – zejména z jihu – zavádět doma městskou civilizaci se všemi sociálními nešvary.

Na druhé straně Angličané různými bonusy podpořovali koloniální dílny, jejichž výrobky byly v metropoli zvláště žádané. Patřily mezi ně zejména potřeby pro stavbu a provoz lodí, k nimž poskytovaly materiál proslulé americké borovice: trámy, stožáry i pláňky, smůla a dehet

na spárování, terpentýn, jímž se myly paluby, a kromě toho též konopí na provazy a ucpávky. Zákony parlamentu subvencovaly rovněž výrobu potaše z dřevěného popela, která nacházela široké použití ve sklářství, při praní, vaření mýdla, přípravě barviv i sanytru. Kolem roku 1750 zřídily podnikatelské syndikáty z Manchesteru a Liverpoolu početné výrobní této chemikálie ve Filadelfii, virginském Fredericksburgu a řadě novoanglických měst, později, s postupným úbytkem bílých severních borovic organizovali obchodníci přesun potašového podnikání směrem na jih do obou Karolín.

Proslulé zákony, rozšiřující mezi léty 1663–1764 rejstřík nejžádanějšího koloniálního zboží, které bylo dovoleno vyvážet pouze do metropole, sice teoreticky zkracovaly konkurenční možnosti amerických výrobců, v praxi jim však zaručovaly celní výhody, otevřený stálý trh a leckdy – jako v případě tabáku – monopolní postavení. Angličané se také starali o námořní bezpečnost flotily s výnosnými exportními položkami americké pevniny. I v dekadách opakujících se válek tak mohl pronikavě vzrůst vývoz tabáku z Virginie a Marylandu a později indigového barviva z Jižní Karolíny, zdrojů kulturního a společenského rozkvětu jižních osad. K hospodářskému rozvoji přispívala ostatně i sama existence širšího imperiálního trhu, chráněného plavebními zákony před evropskými konkurenty. Novoanglickým farmářům a obchodníkům a stále více i jejich soupeřům z New Yorku a Filadelfie přinášel značný zisk privilegovaný obchod s ostrovy Britské Západní Indie (Barbados, Jamajka, Malé Antily), kam směřovala většina jejich zemědělských přebytků – obilí, sušené ryby, dobytek, koně.

Existenci nejrůznějších obchodních a plavebních zákonů a restrikcí nepovažovali američtí Britové za útok na své občanské svobody. Přes občasné reptání na jejich nepříznivé stránky dobře chápali výhody chráněného – z právního, podnikatelského i vojenského hlediska – prostoru, uznávali oprávněnost i prospěšnost ústřední regulace imperiálního obchodu. Sami byli ostatně rozhodnuti uplatňovat tytéž merkantilistické zásady ve vzájemném obchodním styku, který v polovině 18. století propojoval hustou sítí nejen pevninu s ostrovy Britské Západní Indie, ale i velké pevninské přístavy navzájem. Od konce 40. let neváhali zákonodárci jednotlivých osad – nejdříve Connecticutu, poté Massachusetts, New Yorku, Pensylvánie, Marylandu, Virgínie a obou Karolín – zatížit dovoz z bratrských kolonií celními poplatky, popřípadě přijímali vlastní „plavební zákony“, zakazovali import konkurujícího zboží a občas vedli se sousedy takřka obchodní válku. V odvetných opatřeních vynikali zejména jižní podnikatelé: soupeřící producenti tabáku z Virgínie a Severní Karolíny či lodního materiálu (Severní a Jižní Karolína) uvalovali vzájemně na nežádoucí náklad vysoká cla a všemožně si znesnadňovali obchodní pozice. Londýnský parlament, který mohl místním sněmům odejmout právo celního zdanění, se až do konce britské vlády ani nepokusil do zjitřených poměrů zasáhnout.

Americká lodní doprava, další potenciální soupeř metropole, doznala slibného rozmachu zvláště po roce 1725 v mírových mezinárodních vodách, jejichž bezpečnost zvyšovalo královské loďstvo úporným pronásledováním a věšením pirátů. Již mezi léty 1696 a 1713

bylo jen v massachusettských přístavech postaveno přes 1100 plavidel, především pobřežních škunerů. Produktivitu loděnic a stoupající obrat obchodní flotily nezastavily ani válečné konflikty; spíše lze říci, že války a s nimi spojená konjunktura, poskytující zakázky a nadstandardní příjmy domácím řemeslníkům a dodavatelům, naopak hospodářské svazky s Anglií utužovaly. V polovině 40. let, v době tzv. války krále Jiřího s Francií (1744–1748), dovoz britského zboží do kolonií doslova vyletěl vzhůru. Stalo se tak jistě díky dostatečné americké poptávce, podporované hospodářskou prosperitou, zjemněnými kulturními nároky a demografickou explozí.

Méně již budoucnosti vzájemných vztahů prospívala skutečnost, že zboží nesměřovalo především do kapitálově se rozmáhajících přístavů Nové Anglie, New Yorku a Filadelfie, nýbrž na jižanské plantáže, jejichž majitelé, toužící napodobit okázalý životní styl obdivované anglické venkovské šlechty, se zadlužovali nad své možnosti. Díky nákladným kulturním a společenským zálibám se virginští i karolínští plantážníci navzdory výbornému kursu tabáku, indiga i rýže dostávali do platebního deficitu a natrvalo uvázli v síti londýnských bankovních úvěrů. Bezpochyby právě tato situace nemalou měrou podněcovala pozdější revoluční vlastenectví jižanů, i když pro ně trh britských ostrovů představoval jediný zaručený zdroj podnikatelského zisku.

Jestliže můžeme konstatovat, že koloniální války obecně americké ekonomice prospívaly, pak o posledním, rozhodujícím zápase mezi Anglií a Francií, jenž rozhodl, kdo bude vládnout v Severní Americe, to platí obzvlášť. K definitivnímu měření sil se schylovalo již od

okamžiku podepsání mírové smlouvy v Aix-La-Chapelle v roce 1748, která Francii vrátila mohutnou pevnost Louisbourg střežící vjezd do zálivu sv. Vavřince. Sporné nároky hraniční (v Akádii) a územní (v Západní Indii) nevyřešila ani k tomuto účelu zřízená dvoustranná komise, ani přímým jednáním (1753–1755) pověřeni vládní zmocněnci. Vztahy na severní hranici se začaly vyhrocovat hned po uzavření míru. Francie se rozhodla dosáhnout rozhodující vojenské převahy a svůj záměr začala uskutečňovat dvěma směry: budováním soustavy strategicky rozmístěných pevností ve vnitrozemí a získáním významných indiánských spojenců. V oblasti Velkých jezer, na jednom z budoucích nevyhnutelných bojišť anglo-francouzského pomezí, bylo především žádoucí přesvědčit ke změně strany alespoň některé ze šesti národů tzv. Irokézského svazu (Senekové, Oneidové, Onondagové, Mohawkové, Kajugové a Tuscarorové), tradičně orientovaného na přátelské styky s Brity. Kromě nového misijního centra mezi Irokézi v blízkosti pevnosti Frontenac, nazvaného La Présentation, vystavěli Francouzi další pevnost Beauséjour na horké půdě poloostrova Akádie, kam pronikal vliv jejich katolických soukmenovců z ostrova Cape Breton. Britové ovšem obratem vyslali do Nového Skotska na náklady koruny množství vojáků i spolehlivých protestantských osadníků.

Zhoršovala se rovněž situace na indiánské hranici od Nové Anglie až po Virgínii. Dříve spolehlivá irokézská konfederace šesti národů se drobila a na počátku 50. let skupiny Kajugů, Onondagů a Seneků přecházely k nepříteli, lákáni vydatnými nabídkami a dary. Na jih od Vel-

kých jezer, ve strategicky klíčovém údolí Ohia, které anglické farmáře a pozemkové spekulanty zajímalo nejvíce, žily nevypočitatelné a nezkrotné kmeny Šónijů, Delawarů, Majamů, indiánů Micmac a Mingo. A právě sem, do prostoru historicky nárokováného a obchodně využívaného oběma soupeřícími velmocemi, se zaměřily další kolonizační ambice. Bohatí obchodníci z Pensylvánie, virginská Ohijská společnost a řada jiných konsorcií, často s účastí předních úředníků koruny i kolonií, naráželi při spekulaci s rozsáhlými přídělky půdy západně od Appalačských hor a při výnosném kožešinovém obchodu stále více na přítomnost Francouzů, kteří operovali hlouběji v západním vnitrozemí. Poté co francouzsko-indiánský oddíl roku 1752 dobyl a zpustošil anglickou obchodní stanici Pickawillany v ohijské pánvi, vydala britská vláda koloniálním guvernérům pokyn „zastavit nepřátelský postup“ a zahájit s indiánskými kmeny jednání o všeobecné spojenecké smlouvě. V říjnu 1753 zaslala virginská guvernérská rada Francouzům formální varování před invazí do Ohia, které do pevnosti Le Boeuf v západní Pensylvánii bezvýsledně doručil důstojník místní domobraný George Washington. Vzájemné potyčky při soutoku Ohia a Monongahely na jaře následujícího roku byly předzvěstí ozbrojeného konfliktu, jehož rozvinutí na mnoha frontách již nemohlo nic zabránit.

Mnohaletá zničující válka fakticky skončila 8. září 1760 v Montréalu kapitulací francouzského vojenského i civilního velení, opuštěného indiánskými spojenci i většinou kanadské domobraný. I když Francii zbývaly k dispozici nepatrné síly rozptýlené v Louisianě, rozlehlém

území mezi Appalačskými horami a řekou Mississippi, a posádky v ozbrojených stanicích u Velkých jezer, francouzská koruna nebyla již schopna ani ochotna nést další náklady na udržení svého panství v Severní Americe. Tuto skutečnost potvrdila mírová smlouva podepsaná v r. 1763 v Paříži. Francie postoupila vítěznému soupeři celou Kanadu, včetně území při jezerech v nynějších státech Illinois, Michigan a Wisconsin. Hranice Louisiany se posunula do středu toku Mississippi; v tajném paktu z roku 1762 slíbili Francouzi vzdát se veškerých nároků západně od velké řeky ve prospěch Španělska, což splnili r. 1764.

Montréalskou kapitulací však pro Brity boje neskončily. Museli se ještě vypořádat s odporem a nájezdy indiánských kmenů, jejichž náčelníci, dosud využívající koloniální rivalitu k prospěšnému manévrování mezi velmocemi, se vesměs obávali nastávajícího mocenského monopolu Anglie a navíc byli pobouřeni takřka okamžitým zastavením obvyklého proudu darů a dodávek zbraní a střeliva. Tzv. čerokíjská válka, vydatně podporovaná Francouzi, probíhala mezi léty 1759 a 1761 především na západním pomezí Severní a Jižní Karolíny a rozhodl ji až příchod britského vojska vedeného generálem Jeffrey Amherstem. Na severu útočily kmeny Delawarů, Čipivejů a Potawatomiů na hraniční pevnosti a osady u Velkých jezer a v oblasti Niagary. Největšímu ohrožení bylo vystaveno západní pomezí Pensylvánie, Marylandu a Virgínie, kde spojené indiánské kmeny pod duchovní inspirací nám jménem již neznámého delawarského proka a za vojenského vedení náčelníka Pontiaka z lidu Ottawů dobyly všechny pohraniční pevnosti západně

od Appalačských hor kromě Fort Pitt a Detroitu, který oblehly. I proti nim musela být nasazena pravidelná armáda, jejíž velitel generál Henry Bouquet uštědřil v srpnu 1763 Pontiakovým bojovníkům závěrečnou porážku poblíž pevnosti Pitt; jednotlivé skupiny se však vzdávaly postupně až do roku 1766.

Průběh indiánských válek dovršil určitou změnu, kterou do imperiálních svazků vnesly již boje s Francouzi. Vztahy mezi oběma aktéry válečného úsilí – britskou armádou a koloniální administrativou – se v průběhu vleklého konfliktu nevyvíjely nejlépe. Ačkoli britští vojáci bojovali za majetek a životy osadníků, domácí správa spolupracovala jen neochotně. I bezprostředně ohrožené sněmovny, jako tomu bylo v případě Pensylvánie či Jižní Karolíny, opakovaně odmítaly schválit potřebné peníze, dodávky zásob a vojenských potřeb a proti útočné strategii britských generálů trvaly na pouhé obraně koloniální hranice. Během kampaně 1757 si Henry Bouquet, operující v Jižní Karolíně, stěžoval vrchnímu veliteli britských vojsk hraběti z Loudounu na místní plantážníky, kteří „jsou nadmíru potěšeni, že naši vojáci brání jejich statky, nestrpí však, aby je jakkoli obtěžovali, a nečiní rozdílu mezi nimi a negry“.

Koloniální domobrana přitom nebyla schopna ochránit farmáře nejen před francouzskými vojenskými profesionály, ale ani před domorodými válečníky, jejichž způsob boje Američané důvěrně znali již více než sto let. Kolonisté nejenže zcela spoléhali na válečné schopnosti a nasazení Britů, ale navíc byli citliví na jakékoli omezování „občanských svobod“, které přinášelo například zimní ubytování oddílů v Bostonu či New Yorku. Není

divu, že britské vojenské velení i poměrů znalí indiánští prostředníci doporučovali londýnské vládě, aby na příště kontrolovala pronikání Američanů za Appalačské hory a bránila nezákonnému obsazování indiánské země, které by – jak byli přesvědčeni – přineslo zemi jen výdaje na nové krvavé a nákladné střety.

Omezit kolonisty v nadějích, které spojovali s vítězstvím nad Francouzi a otevřením západu, však nebylo snadným politickým rozhodnutím. Navzdory zpustošení pohraničních krajů a četným ztrátám na životech přinesla válka místní ekonomice nemalé povzbuzení. Za zásoby a služby všeho druhu, poskytované pozemním i námořním silám, platila mateřská země dodavatelům hotovými penězi, které americkým podnikatelům dosud palčivě scházely; nedostatek hotovosti představoval jednu z největších brzd rozvoje převážně naturálního hospodářství. Vedle farmářů, řemeslníků a překupníků dokázali nové situace ke svému prospěchu využít také finančníci, dálkoví obchodníci a majitelé lodí. Válka si vynutila výjimky z plavebních zákonů, které například umožňovaly umístit vyvážený tabák přímo na francouzský trh, bez londýnského překladu. Ještě větší zisky přinášelo pašování. Navzdory zákazům kvetly podloudné styky s Francouzi v Kanadě, na Cape Bretonu i v Západní Indii. Situace došla tak daleko, že na sklonku války byly francouzské oddíly v Kanadě zásobovány převážně potravinami z Pensylvánie, New Yorku a Nové Anglie, jejichž obchodníci směňovali mouku, vepřové a hovězí za rum, melasu a cukr z francouzských Antil. Protože vzhledem k válečnému stavu byly veškeré pravomoci nad přístavy a obchodem soustředěny do rukou úplat-

ných guvernérů, bylo možno pod záminkou výkupu a výměny zajatců spolehlivě zajistit proud dodávek do nepřátelského tábora. Dalším výnosným zdrojem příjmů pro pobřežní loďstvo bylo porušování embarga na žádané kontinentální – opět často francouzské – zboží. Zatímco z předchozích střetů s Francií dokázali bohatnout především bostonští obchodníci, v sedmileté válce se těžiště zisků přesunulo do středoatlantických přístavů New Yorku a Filadelfie. Rodiny Charlese Apthorpa, Williama Bayarda, Olivera DeLanceyho, Josepha Foxe či Johna Bayntona se díky vládním kontraktům i podloudnickému umění povznesly mezi nejzámožnější vrstvy koloniální společnosti.

Vedle těch, kteří válkou získali, však o sobě již během bojů dávaly vědět početné skupiny obyvatelstva, jimž naopak přinesla těžké ztráty. Jejich nenadálá existence představovala sociální břemeno, s nímž koloniální společnost dosud neměla zkušenosti. Po padlých domobrancích a zavražděných farmářích zůstalo množství vdov a siroteků, o které se jejich příbuzní a sousedé již nedokázali postarat, jak to bylo obvyklé, když se někdo dostal do tísnivé situace v době míru. Správa obcí a farností se musela poprvé vážně zamyslet nad otázkou vybudování systému sociálních sítí.

Kalvínští moralisté z Nové Anglie stejně jako jižanští vyznavači podnikavého individualismu nepovažovali chudobu a sociální bezmocnost za systémovou vadu, za níž je odpovědná společnost, nýbrž za osobní neštěstí či selhání. Ačkoli od sklonku 17. století přijímaly koloniální sněmovny čas od času chudinské zákony, obce se úzkostlivě vyhýbaly nákladům, které by vyžadovala

v Evropě běžná institucionalizovaná péče. Před polovinou 18. století se jen „velká města“ – Boston (první zmínka již 1669), New York (1735) a Filadelfie (1732) uvolila postavit pro své chudé, staré a nemocné skrovné útulky. Hlavním terčem pozornosti zákonodárců však nebyli domácí lidé postižení různými sociálními neduhy, nýbrž potulní osamělí cizinci, „líní vandráci a vagabundi“, vyhýbající se řádné práci. Taková nežádoucí a obávaná individua obce na základě povinné policejní registrace rychle odhalovaly, internovaly a bez milosti expedovaly za hranice.

Zatímco v mírových dobách společnost vykořeněné jedince bez obtíží zvládala, po vypuknutí bojů stoupl jejich počet natolik, že začali představovat vážný sociální problém. Změnila se také míra nebezpečnosti, jíž ohrožovali veřejný pořádek. Zatímco dřívější tuláci, podomní obchodníci, léčitelé a kartáři si přilepšovali žebrotou a drobnými krádežemi, nyní táhli krajem veteráni a válkou poznamenaní muži, kteří přišli o domov, rodinu a zázemí, přepadali, loupili a nevyhýbali se vraždám. Dosavadní nástroje represe, stigma vydědění a následné vypuzení již neplnily svůj účel; oběti války musela obec naopak přijmout a poskytnout jim podle svých sil pomoc. Americké pojetí sociální solidarity čekalo na svou první radikální reformu.

Důsledky obecné pauperizace byly natolik závažné, že se jim od poloviny 60. let věnovaly i koloniální sněmy, ačkoli starost o morálku, bezpečí a vymáhání kázně byla především věcí místní správy. Zákonodárné úsilí odráželo novou sociální situaci, nikoli však ještě zásadní změnu přístupu. V roce 1773 poslanci New Yorku sice

označili dosavadní stav chudinské legislativy za zcela nevyhovující, k nápravě však přijali jen ještě důslednější ochranu před nevítanými vetřelci a zdokonalili systém rezidenčních záznamů a potvrzení. Severní Karolína k zákazu ubytovávat a zaměstnávat tuláky bez domovského listu přidala bičování a výhost. I malý Rhode Island, tradiční vzor demokracie a liberálního rovnostářství, hned v roce 1765 zpřísnil podmínku pro získání pobytového práva na vlastnictví majetku ve výši 40 liber, což se rovnalo anglickému – a pro kolonie doporučenému – volebnímu cenzu. Connecticutští zákonodárci vyzvali dokonce své obce ke zřizování donucovacích pracoven, instituce, kterou předválečná Amerika znala jen výjimečně – uvažovali o nich například pensylvánští kvakeři.

Existence nové vrstvy sociálních vyděděnců nejvíce dolehla na velká města. Ačkoli správní rady Bostonu, New Yorku i Filadelfie vždy nařikaly nad vysokými náklady, které pohltilo udržování chudinských útulků, konec války si vynutil podstatné rozšíření jejich provozu. Zákazníky chudinské péče se totiž stali nejen lidé přímo postižení válečnými hrůzami. Poválečná recese zasáhla početné vrstvy řemeslníků, tovaryšů a zprostředkovatelů, kteří prosperovali na válečných dodávkách a náhle se ocitli bez poptávky a odbytu. Rejstříky městských správ vykazovaly hrozivě rostoucí počet bezprizorných, urychleně se stavěly nové prostorné chudobince pro stovky potřebných a také donucovací pracovny. Počátkem 70. let dosáhly v Bostonu chudinské výdaje pětinasobku předválečného stavu a i v New Yorku a Filadelfii, přístavech, které nejvíce vydělaly na válečném obchodu a dodávkách, se náklady na sociální péči zvýšily zhruba

tříkrát. Jako houby po dešti se množily dobročinné spolky a organizace sdružující se na základě profese či dokonce národnosti, na pomoc přispěchaly i církve, které se obvykle charitě nevěnovaly.

Fenomén rozšířené chudoby, který zasáhl městská společenství nepřipravená, se však ukázal být nad jejich síly. V desetitisícovém New Yorku, za války prosperujícím centru britských válečných aktivit, záviselo na přelomu 60. a 70. let na veřejné podpoře každoročně průměrně kolem 800 lidí, podobně na tom byla i další velká města. Ve Filadelfii se systém chudinské péče doslova zhroutil již v roce 1766, mimo jiné díky přílivu nemajetných německých a skotskoirských přistěhovalců, a městští radní jej zákonným ustanovením „zprivatizovali“ – předali skupině zámožných kvakerských podnikatelů. Ti prosadili přijetí neslychaně vysokých daní, mimo jiné zvláštní dávky na eskortování nežádoucích cizinců z města, a zavedli systém povinných veřejných prací pro lidi, kteří se nedokázali sami uživit. V upadajícím Bostonu, kde nesehnali prostředky na nový chudobinec, žilo v letech 1769–1772 z obecní podpory dokonce kolem 15 % domácností. Stále častěji si přístavní magistráty vypomáhaly dříve jen zřídka užívanou praxí zvanou vypovídání (*warning out*); „vypovězený“ příchozí směl sice ve městě zůstat, platil daně, tedy volil a také mohl být volen do správních úřadů, v případě nouze však neměl žádný nárok na sociální výpomoc. V Bostonu počet takových osob stoupl z 65 v roce 1752 na více než 450 ročně mezi léty 1766–1776.

Poválečná recese, zánik válečných kontraktů a náhlý úpadek poptávky po zboží i službách po roce 1760 ved-